

Documentaire Fiche: KARELKE WAERI

=====

Ongetwijfeld de populairste volkszanger die Gent ooit gehad heeft. Werde geboren op 3 Juli 1842 in de Veerstraat. (In onze tijd omgedoopt tot Veermanstraat en nu vrijwel verdwenen door de bouw van de nieuwe telefooncentrale).

Zoon van Pierre Adrien en van Pauline Josine De Baedts. Overleed vrij onverwacht in die zelfde Veerstraat op 15 Maart 1898. Niet in zijn geboortehuis, maar in het huis Nr.1 dat gelegen was op de hoek van de KeizerKarelstraat. Hij was slechts enkele dagen ziek geweest en stierf van wat men toen "influenza" pleegde te noemen.

Hij werd de volgende dag begraven op het gemeentekerkhof van de Brugse Poort. Zijn graf werd niet herkocht en is sinds lang verdwenen.

Hij was in 1868 getrouwd met Sidonie De Meyer. Er waren 6 kinderen: 5 zonen en 1 dochter.

De ouders van Karelke waren handwevers die er gemakkelijk zouden gekomen zijn, ware het niet dat zijn vader een onverbeterlijke dronkaard was. De plesante "Piro" Waeri zoals hij genoemd werd, was een welgekomen gast in de herbergen waar hij niet zelden dichtjes maakte voor de vuist. Spijtig genoeg was Piro veel minder vermakelijk in de huiskring waar hij meestal dronken en zonder loon belandde. Hij trok zich weinig aan van de opvoeding van zijn kinderen en zonder een toeval zou waarschijnlijk geen van hun ooit de school gezien hebben.

In 1849 werd Piro Waeri, die trouwens een zeer bekwaam werkmans was, opperbaas en leermeester in een fabrieksschool te Aalter. In deze school die onder staatstoezicht stond werd de boeren het weven aangeleerd. In het dorp was er een kostschool die tevens fungeerde als gemeenteschool. Het is daâr dat onze, toen 7-jarige spruit, zijn onderwijs ontving. Het schrander Karelke was weldra de eerste van de school en werd als voorbeeld gesteld voor zijn medescholieren. Ook voor muziek toonde hij veel aanleg en het gebeurde wel dat zijn moeder (een zeer brave vrouw) hem op zolder bezig vond met het maken van een snaartuig, bij middel van een paardshaar dat gespannen werd op een oude koef. Op de eenvoudigste speeltuigen maakte hij muziek en toen hij 14 jaar was kon hij een gans gezelschap vermaken met een blikken fluitje.

In 1856 werd de vader ontslagen in de fabrieksschool. Hij begaf zich weer aan de drank en weldra werd het gezin in de ellende gedompeld. Het leven werd er een hel en de kinderen die er de kans toezagen ontvluchtten het ouderlijk dak. Dit was in 1858 het geval met zijn oudste broer Jan die op het weefgetouw werkte. Hierdoor moest Karel de school verlaten om zijn broer te vervangen.

In 1861 ontliiep ook hij de ouderlijke woning en trok naar Gent waar hij bij zijn peter leerjongen-ijzerdraaler werd. Te zwak voor een dergelijk ambacht werd Karelke opvolgentlijk loopjongen bij een fotograaf, pasteibakker en eindelijk bakkersgast. Als dusdanig kon hij genoeg geld bijeenbrengen om zijn vurigste wens in vervulling te doen gaan: Hij kocht een oude viool en stond meteen aan het begin van zijn zangerscarrière.

In 1862 brak er alhier een grote katoencrisis uit. Zijn broer had sterk van deze crisis te lijden en Karel besloot het gezin te helpen. Hij kocht een oude violoncelle, leerde zijn broer daar wat op spelen en samen gingen zij 's zondagsavonds in de herbergen zingen. De opbrengst diende tot ondersteuning van zijn broeders gezin. In het begin konden zij maar weinig spelen, zij zongen er zo maar wat op los, zich zelf begeleidend. Langzamerhand ging dit vlotter en ze verlieten hun werk om zich volledig te wijden aan het vak van volkszanger. Hun eerste reis (te voet natuurlijk) ging naar Aalst. Hun tweede naar Veurne. Zij deden de kermissen en markten en gingen ook wel na de hoogmis, aan de uitgang der dorpskerk zingen. Karelke maakte zelf de liedjes welke hij de boeren voorzong en verkocht. Alhoewel hij een zeer katholieke opvoeding genoten had was hij een vijand van de "papen" en vele van zijn politieke liederen zijn een heftige aanval tegen de "clericalen". Er dient nochtans gezegd dat hij nooit het geloof als dusdanig aanviel, maar wel de misbruiken hekeld. Dit werd minder gewaardeerd op den buiten en hij verlegde dan ook zijn werkterrein naar de stad. Aanvankelijk aangetrokken door de liberalen werd hij ook door dezen ontgoocheld en toen de arbeiderspartij ontstond te Gent werd hij één van haar vurigste aanhangers. Hij werkte mee onder het pseudoniem "Cies Knoopelincks", maar ook daar kon hij op niet al te veel dankbaarheid rekenen. Dit was feitelijk redelijk normaal wanneer men bedenkt dat Karelke ten strijde trok tegen het onrecht van welke kant het ook mocht komen en het niet in zijn natuur lag daar iets of iemand bij te sparen.

Karelke was een enorm populaire figuur in onze stad en daar waar hij verscheen was het feest. Van zodra hij binnenkwam begon men reeds te lachen. Hij was zeer klein van gestalte (1,54 m.), vandaar het steeds gebruikte verkleinwoord. Hij was een typische figuur met zijn kaal voorhoofd, nog wat overblijvende rosse haren, zijn oogjes die gultig schitterden achter de brilleglazen, zijn beenderig en gerimpeld gelaat en... zijn viool. Steeds lachend en altijd goed gehumeurd, beleefd en vriendelijk en onveranderlijk in het zwart gekleed. Wat zijn stem zelf betrof, men zou hem kunnen misdeeld beschouwen door de natuur, ware het niet dat zijn krijsende neusstem in feite een troef voor hem was, want zij stemde op zichzelf reeds tot lachen. Op een paar uitzonderingen na waren al de teksten die Karelke zong door hemzelf geschreven. Men schat hun aantal op meer dan 500. Daaronder zitten er enkele tientallen zogenaamde "vetjes", t.t.z. liedjes in het heel lichte genre die wij als "gewaagd" zouden kunnen bestempelen. Deze zong Karelke enkel op aanvraag en als er geen kinderen bij waren, want op dit punt was hij zéér streng. Ook vroeg hij steeds de speciale toelating als er dames aanwezig waren. Hij was trouwens een fijngevoelige psycholoog en voelde onmiddellijk aan tot waar hij mocht gaan in een bepaald gezelschap. Karelke speelde niet wijl hij zong en zong niet wijl hij speelde. Hij galde zo maar zijn verzen uit en onderstreepte iedere zin met een wreef van zijn strijktok. Des winters was hij te vinden in de Gentse herbergen, in de zomer eveneens in de guingetten aan de stadstrand. Hij kwam niet alleen zijn liedjes zingen in de volksherbergen, maar evenzeer in de burgercafé's van het stadscentrum. En als hij dan bij die rijke heren rondging met zijn zeeschelp was de opbrengst altijd goed. Als melodie gebruikte hij een beperkt aantal populaire wijsjes: dit leverde het voordeel dat zijn hoorders vlugger konden meezingen.

Weinig gekend is het feit dat Karelke ook optrad in het buitenland, zó in Holland, Noord-Frankrijk en zelfs... Beieren! Hij was meestal vergezeld van zijn vrouw Sidonie (1,47 m.) die zich zeer goed uit slag trok op de gitaar en op niet onaardige wijze Franse romances kon zingen. Samen traden zij regelmatig op op bruiloften en familiefeesten.

Het gebeurde ook wel dat hij liedjes schreef op bestelling.

Zo schreef hij in de carnavalperiode speciale liedjes, o.m. voor de danszaal "Valentino" op de Kuiperskaai en voor "De Zwarte Ram" in de Lange Violettenstraat.

Karelke heeft heel wat politieke liedjes geschreven. Hij betoonde slechts weinig respect voor de politiciërs met wie hij de draak stak, in het bijzonder in verband met hun mooie kiesbeloften en met wat er na de kiezing van terecht kwam. (Wij hebben zo de indruk dat deze inspiratiebron op verre na nog niet opgedroogd is).

Wanneer men over hem spreekt is het gebruikelijk te vermelden dat hij de "Gentse Béranger" genoemd werd, zij het dan ook dat het doorsneepubliek van Karelke de naam Béranger wel nooit zal horen uitspreken hebben.

Zonder het belang van de politieke liederen te willen onderschatten moet toch gezegd worden dat, als Karelke zo populair gebleven is, het vooral is wegens zijn kluchtige liederen. Men zegt dat er geen echte Gentenaar te vinden is die niet minstens een paar koepletten van Karelke kent. Dit is waarschijnlijk juist, maar wat men nog kent zijn niet de politieke liederen, maar wel: "en ze sprak als mijn hondje zou bassen."

Hoe kwam het dat Karelke zo enorm populair was ?

Wij denken dat de uitleg eenvoudig is: het was wegens zijn verbondenheid met het volk. Hij was in feite de verpersoonlijking van het Gents karakter en iedere Gentenaar herkende zichzelf een beetje in Karelke. Geleerde analyses en vergelijkingen met dichters hebben geen zin en slaan nergens op. Men moet Karelke nemen voor wat hij was: een volkszanger die volledig afgestemd was op de golfengte van zijn publiek.

Wij mogen zeggen dat Karelke en Sidonie 2 brave mensen waren die hard gewerkt hebben om hun kinderen een degelijke opvoeding te geven. Zelf waren zij ook intelligent en ontwikkeld en zij hanteerden vlot beide landstalen, wat in die tijd toch wel een zeldzaamheid was bij de volkmensen. Vermeldenswaardig is ook dat de 6 kinderen niet alleen een beroep leerden, maar alle zes naar het Conservatorium gingen (3 behaalden er trouwens een Eerste Prijs).

Om de mens beter te leren kennen is het zeer instructief zijn handschriften te bestuderen die bewaard worden in onze Universiteitsbibliotheek. Het is trouwens zéér boeiende lectuur. Karelke schreef zijn liedjes zorgvuldig in langwerpige, zogenaamde "Agenda's de Comptoir" van het formaat 13 cm. x 31,5 cm. In de Manuscriptenafdeling berusten 7 dergelijke agenda's. Sommigen had hij reeds vroeger gebruikt om er zijn ontvangsten en uitgaven in te boeken, maar aangezien dit niet zo veel plaats in beslag nam, werd de overblijvende ruimte naderhand gebruikt om er zijn liedjes in te schrijven in een regelmatig, duidelijk leesbaar schrift. Niet alleen zijn liedjes schreef hij er in, maar hij noteerde ook zorgvuldig de copie van de brieven die hij op rijm schreef naar vrienden. Dat rijmenmoet hem werkelijk in het bloed gezeten hebben.

Karelke heeft ook liedjes van anderen omgewerkt en ook dit werd zorgvuldig ingeschreven. Zo zien wij bvb. op 2 Januari 1880: "De Genever of de Duivel op Flesschen" door Jan Van Rijswijk. Van 59 op 25 koepletten gebracht (gelukkig maar!) Misschien minder bekend is het feit dat Karelke zich ook wel eens waagde aan Franse liedjes. Zo komen wij bvb. een "Fleur de Mai" tegen.

Het is zeer instructief de uitgaven en inkomsten eens na te gaan. Zo zien wij bvb. dat hij in 1877, 36 centimes betaalde voor de "kloeften van Pier", voor 60 centimes snaren kocht en 50 centimes moest neertellen voor een doos frakknoppen. Ook het "nieuwjaar" aan de gasettendrager staat zorgvuldig geboekt.

De inkomsten mogen vrij hoog genoemd worden, zij het dan ook dat ze op vele weekdagen nul waren. Op Zaterdag en vooral op Zondag bereiken zij een hoogtepunt. Dan gaan zij gewoonlijk over de 10 fr. en gaan vaak tot 20 fr. Een peik wordt bereikt in de carnavalperiode en dan komen wij zelfs een dag tegen van 35 fr.!! Wat dan toch een aanzienlijk bedrag was in die tijd.

Dit geld wordt echter niet verbrast en hij de uitgaven komen wij dan ook posten tegen zoals: Spaargeld Jan: 1,00 fr.

Spaargeld Pier: 1,00 fr.

enddergelijke meer.

Wat de achternaam van Karelke betreft heerst er een zekere verwarring. Niemand schijnt goed te weten hoe die naam nu precies moet geschreven worden. Officieel is de naam: WAURI. Zo schreef ook Karelke zelf... als hij niet WARIE schreef, want opmerkelijk is wel dat hij beide schrijfwijzen gebruikte. De getuigschriften van zijn school (daterend van 1855-1856 staan op naam van Warie. De officiële stukken en zijn "Certificat d'Identité" spreken van Waeri. Zijn afstammelingen gebruiken trouwens deze laatste officiële schrijfwijze. Een ander feit dat slechts weinigen kennen: Een paar jaar voor zijn dood had Karelke het beroep van liedjessanger opgegeven.

De portretten en afbeeldingen van Karelke zijn weinig talrijk. Iedereen kent de klassieke foto waar Karelke opstaat, zijn viool vasthoudend met beide handen, de strijkstok naar beneden hangend. De originele foto die gediend heeft om er het bekende cliché van te maken bestaat nog en is in het bezit van de Heer Jules Waeri. Hij bezit eveneens een foto van Karelke met zijn viool, maar op veel jongere leeftijd genomen.

Er bestaan 2 portretten geschilderd op doek door Julien Van de Vee-gaete rond 1948. Zij zijn in feite geschilderde copieën van de klassieke foto. Het eerste van het formaat 18 op 13,5 cm. behoort toe aan Mevrouw De Smeit-Waeri. Het tweede van het formaat 25 op 35 cm. is in het bezit van de Heer Jules Waeri.

Verder bestaat er nog een aquarel van 35 cm. hoog en 19 cm. breed dat geschilderd werd door Jules De Bruycker. Het maakt deel uit van een privé-collectie te Afsnee.

Voor zo ver ons bekend is dit het enige wat bewaard gebleven is. Moesten wij ons daarin vergissen dan zouden wij het op prijs stellen dit te mogen vernemen.

De expositie van Parijs.

43

1. De Abt. Franche Comptee

Patrimoine verhuis ja die trok naar Parijs.
Naar naar Expositie se kijken,
'k En was voor de reis niet heel hooge van prijs
En den bungen kon gaem gelyk de rijken,
En se licht thans sleutel van 't huis,
Kwens haar dewe bij Lotte de meis,
En se sprak als mijn hondje van Baden (bis)
Goem geeft hem wat eten en wil alst u blijft
Op mijnse vogel praden. (bis.)

2.

Bij Lotte ik heb tech inen jol van ne man,
Hij komt mij door gisteren te vragen;
Zig Brine winne naar Parijs in keur gaem,
Da dat doet hij voor mij te behagen.
'k Begeer dan 'k benne 'k ik wel kenkent,
'k en ga niet in keur mit mijnse convent;
En 'k en moegt hem dat niet refusen
En 'k en geloof dat me gaem langs de roek van Nean
En langs Brine Comptee ween.

3.

Mer d'yein maten kreeg Charlotte inen brief
Van Brine mit Parijs kwam te sichtenen,
Die Lotte, zoo schreef se, ik heb al mijnse jent
Weggebracht voor een buetje te blijen.
We zijn 't huis hier bij Jan sijn moeder
D'us afwachthe van de papere,
't 'k doch dult en goed mensch die Constance,
En dat se eos dot naar den erfkeus is
En ook naar een druppelken fransche

4.

Zo, ik die da wist, 'k had inen erfkeus gekocht
En mijnse esk hem gestoken
Da heb ik van Gent naar Parijs weggebracht

Als illustratie voor deze fiche laten wij hierbij de reproductie volgen van een deel van een bladzijde uit een agenda van Karelke, namelijk de eerste strofen van "De Expositie van Parijs", daterend van 28 Januari 1879. Dit gebeurt met de vriendelijke toelating van Dr. Albert Derolez, Conservator der Handschriften van onze Universiteitsbibliotheek die wij hiervoor hartelijk danken.

Tot slot wensen wij te wijzen op de verdiensten van onze Gentse bard Walter De Buck die, tot groot genoegen van vele Gentenaars, ons opnieuw vertrouwd komt maken met verschillende liedjes van Karelke. Opvallend en verheugend is dat de jongeren dit evenveel schijnen te waarderen als de ouderen.

Voor wat de bibliografie betreft is het de grote verdienste van zijn zoon Pier geweest het belangrijkste samen te stellen wat wij over hem bezitten, namelijk de "Verzameling der volledige Kluchtige en Politieke Liederen van Karel Waeri, den Gentschen Béranger, met bijvoeging van het portret en de beknopte levensbeschrijving van den Gentschen volksdichter" - 476 blz. Uitgegeven in 1899 door Wwe Karel Waeri - Reep - Gent (als correctie dient hier vermeld dat deze verzameling niet volledig is, aangezien vele liedjes verloren gegaan zijn). Dit werk is oorspronkelijk verschenen in wekelijkse afleveringen, reden waarom de liedjes niet in chronologische volgorde staan. Aanhangsel: "De Vetjes" - Een afzonderlijk boekje van 66 blz. Op het boekje staat vermeld: "Deze brochure mag niet verkocht worden aan personen beneden de 18 jaar."

Bij dezelfde uitgeefster verscheen ook: "De verschillende zangwijzen der Liederen van Karel Waeri".

Verder verscheen er in "Le Petit Bleu" van 13 Januari 1898 een "Portrait" over hem.

Van Lodewijk De Vriese hebben wij "De Volkszanger Karel Waeri her-dacht" - Gent 1920.

In "Oostvlaamsche Zanten" van 1942 (p.131-139) publiceerde de Bond van Oostvlaamsche Folkloristen een artikel van J. Schepans, genaamd "Karel Waeri (1842-1898)". Er bestaat een overdruk van.

In het boek van Emiel Andelhof "Galerij van Gentsche Typen", eveneens uitgegeven door de Bond van Oostvlaamsche Folkloristen, is er een hoofdstuk gewijd aan Karelke Waeri (p.148-154).

Verder verscheen er nog een artikel over Karelke in "Palmarès" N° 1 van Maart en N° 2 van Mei 1970. Auteur onbekend.

Bij het opstellen van deze fiche hebben wij zéér interessante inlichtingen ontvangen van Mevrouw Martha De Valck-Waeri, Mevrouw Yvonne De Smedt-Waeri, de heren Rodolf Procureur en Jules Waeri. Wij danken van harte deze kleinkinderen van Karelke voor hun kostbare medewerking.

Onze dank gaat eveneens naar de Heren Albert Derolez, Gustave Rouquant en Julien Van Laeken die ons inlichtingen lieten geworden.

Tot slot van deze fiche zouden wij een voorstel willen doen: Het is ons opgevallen dat wanneer er nieuwe straatnamen moeten gegeven worden, de inspiratie soms wat zoek is en het gebeurt dat men de keus laat vallen op eerder banale namen. Zou het geen goed idee zijn de naam van een van de populairste Gentenaars te geven aan een straat of plein? Een Karelke Waerpleintje zou helemaal niet gek staan. En welke Gentenaar zou daar bezwaar kunnen tegen hebben? Wij zijn ervan overtuigd dat een dergelijk initiatief zeker ge- waardeerd zou worden door onze bevolking.

H.C.

Als volgend thema voor onze documentaire fiche nemen wij deze maal een verdwenen gebouw, namelijk het "Hof van Wackens", later ook nog gekend als het "Hotel van Nockere". Alle inlichtingen daaromtrent (ook fragmentaire) worden ingewacht op ons secretariaat: Rabotstraat 10, vóór 1 Juli a.s.
